

B.A. (SEM/CR) CBCS Part-III Semester-V Examination: Oct/Nov.-2023
Geography (Optional) Paper-IX
GEOO9: Population Geography

Day and Date: Friday, 01/12/2023
Time: 2.30 PM To 4.30 PM

Total Marks: 60

Instructions:

1. All Questions are Compulsory.
2. All Questions carry equal marks.
3. Figures to the right indicate full marks
4. Draw the diagram wherever necessary.
5. Allowed to use map stencil, if necessary

Q.1. Choose the Correct alternatives from the following.

15

- 1 Which region of the world has the highest population growth rate in recent years?
1) Europe 2) Asia 3) North America 4) Africa
- 2 Which factor primarily determines the distribution of the world's population?
1) Economic development 2) Natural resources 3) Climate 4) Government policies
- 3 The distribution of the world's population is influenced by which factors:
1) Birth rate only 2) Death rate only
3) Both birth and death rates 4) Government regulations
- 4 Which country has the highest population growth rate as of the latest available data?
1) Japan 2) Nigeria
3) Russia 4) Germany
- 5 What is the primary reason for India's high population growth rate in the past?
1) High immigration rates 2) Low birth rates
3) High birth rates 4) Strict government policies
- 6 What is the birth rate?
  1. The number of births per 1,000 people in a population
  2. The number of births per 100 people in a population
  3. The percentage of pregnant women in a given area
  4. The total number of births in a country
- 7 Which of the following is a social factor that may influence birth rates?
  1. Access to healthcare 2. Cultural attitudes towards family size
  3. Government policies on family planning 4. All of the above
- 8 What is the approximate Crude Death Rate (CDR) in India as of the latest available data?
  1. 5 per 1,000 population 2. 7 per 1,000 population
  3. 10 per 1,000 population 4. 12 per 1,000 population

- 9 What does the Maternal Mortality Rate (MMR) measure?
1. The death rate among women of reproductive age
  2. The number of deaths during childbirth per 1,000 live births
  3. The mortality rate due to infectious diseases
  4. The overall mortality rate in a population
- 10 Which international organization plays a key role in addressing global migration challenges and facilitating cooperation between countries?
1. World Health Organization (WHO)
  2. International Monetary Fund (IMF)
  3. International Organization for Migration (IOM)
  4. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)
- 11 Which region is known for having a historically imbalanced sex ratio, particularly due to son preference?
1. North America
  2. Europe
  3. South Asia
  4. Sub-Saharan Africa
- 12 What is the term for the inability to read and write?
1. Illiteracy
  2. Innumeracy
  3. Incapacity
  4. Ignorance
- 13 What initiative was launched by the Government of India to promote literacy and education in rural areas?
1. Operation Educate
  2. Sarva Shiksha Abhiyan
  3. Project Enlightenment
  4. Rural Literacy Mission
- 14 What is the term for a population structure with a relatively equal distribution of people across different age groups?
- 1) Aging population
  - 2) Youthful population
  - 3) Pyramid-shaped population
  - 4) Stationary population
- 15 What is the median age of the population in India, according to recent demographic data?
- 1) 25 years
  - 2) 29 years
  - 3) 32 years
  - 4) 36 years

Q.2. Write short Notes (Three out of Four) .

15

- 1 Densely populated regions of the world
- 2 Social Factors Affecting Population Distribution
- 3 Indirect social factors influencing fertility
- 4 Importance of Age Structure Study

Q.3. Write short Answers (Three out of Four) .

15

- 1 Explain economic and cultural factors affecting the population distribution.
- 2 Briefly explain the effects of migration.
- 3 What is Dependency ratio ? Briefly explain the Dependency ratio.
- 4 Explain the factors affecting on age structure.

Q.4.. Answer the following question on broad. (One out of two).

15

- 1 What is overpopulation? Explain the merits and demerits of overpopulation.
- 2 Briefly discuss the factors affecting on fertility.

सूचना: :

1. सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3. उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
4. आवश्यक ठिकाणी आकृती काढा
5. नकाशा स्टेनसिल वापरण्यास परवानगी आहे.

Q.1.खाली दिलेल्या पर्यायांपैकी योग्य पर्याय निवडा.

१५

- 1 जगातील कोणत्या प्रदेशात अलिकडच्या वर्षात लोकसंख्या वाढीचा दर सर्वाधिक आहे?
1) युरोप   2) आशिया   3) उत्तर अमेरिका   4) आफ्रिका
- 2 कोणता घटक प्रामुख्याने जगाच्या लोकसंख्येचे वितरण ठरवतो?
a) आर्थिक विकास   b) नैसर्गिक संसाधने   c) हवामान   d) सरकारी धोरणे
- 3 जगाच्या लोकसंख्येच्या वितरणावर कोणत्या घटकाचा परिणाम होतो:
1) फक्त जन्मदर   2) फक्त मृत्यू दर
3) जन्म आणि मृत्यू दोन्ही   4) सरकारी नियम
- 4 नवीन उपलब्ध आकडेवारीनुसार कोणत्या देशाचा लोकसंख्या वाढीचा दर सर्वाधिक आहे?
1) जपान   2) नायजेरिया
3) रशिया   4) जर्मनी
- 5 भूतकाळात भारताच्या उच्च लोकसंख्या वाढीचे प्राथमिक कारण काय होते ?
1) उच्च इमिग्रेशन दर   2) कमी जन्मदर   3) उच्च जन्मदर   4) कठोर सरकारी धोरणे
- 6 जन्मदर काय आहे?
1 लोकसंख्येतील 1,000 लोकांमागे जन्मलेल्यांची संख्या
2 लोकसंख्येतील प्रति 100 लोकांच्या जन्माची संख्या
3 दिलेल्या क्षेत्रातील गर्भवती महिलांची टक्केवारी
4 देशातील एकूण जन्मांची संख्या
- 7 खालीलपैकी कोणता सामाजिक घटक जन्मदरावर परिणाम करू शकतो?
1 आरोग्य सेवा प्रवेश   2 कुटुंबाच्या आकाराबद्दल सांस्कृतिक दृष्टीकोन
3 कुटुंब नियोजनाबाबत सरकारची धोरणे   4 वरील सर्व
- 8 नवीनतम उपलब्ध डेटानुसार भारतातील अंदाजे कूड डेथ रेट (CDR) किती आहे?
1 प्रति 1,000 लोकसंख्येमागे 5   2 प्रति 1,000 लोकसंख्येमागे 7
3 प्रति 1,000 लोकसंख्येमागे 10   4 प्रति 1,000 लोकसंख्येमागे 12
- 9 माता मृत्यू दर (MMR) काय मोजते?
1 पुनरुत्पादक वयातील महिलांमध्ये मृत्यू दर
2 प्रति 1,000 जिवंत जन्मांमागे बाळंतपणादरम्यान मृत्यू झालेल्यांची संख्या
3 संसर्गजन्य रोगांमुळे मृत्यूचे प्रमाण
4 लोकसंख्येतील एकूण मृत्यू दर

- 10 जागतिक स्थलांतर आव्हानांना तोंड देण्यासाठी आणि देशांमधील सहकार्य सुलभ करण्यासाठी कोणती आंतरराष्ट्रीय संस्था महत्त्वाची भूमिका बजावते?
- 1 जागतिक आरोग्य संघटना (WHO)
  - 2 आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी (IMF)
  - 3 इंटरनॅशनल ऑर्गनायझेशन फॉर मायग्रेशन (IOM)
  - 4 संयुक्त राष्ट्र शैक्षणिक, वैज्ञानिक आणि सांस्कृतिक संघटना (UNESCO)
- 11 कोणता प्रदेश ऐतिहासिकदृष्ट्या असंतुलित लिंग गुणोत्तरासाठी ओळखला जातो, विशेषतः मुलांच्या पसंतीमुळे?
- 1 उत्तर अमेरीका
  - 2 युरोप
  - 3 दक्षिण आशिया
  - 4 उप-सहारा आफ्रिका
- 12 वाचन आणि लिहिण्यास असमर्थता याला कोणती संज्ञा आहे?
- 1 निरक्षरता
  - 2 असंख्यता
  - 3 अक्षमता
  - 4 अज्ञान
- 13 भारत सरकारने ग्रामीण भागात साक्षरता आणि शिक्षणाला चालना देण्यासाठी कोणता उपक्रम सुरू केला?
- 1 ऑपरेशन एज्युकेट
  - 2 सर्व शिक्षा अभियान
  - 3 प्रकल्प प्रबोधन
  - 4 ग्रामीण साक्षरता अभियान
- 14 वेगवेगळ्या वयोगटातील लोकांचे तुलनेने समान वितरण असलेल्या लोकसंख्येच्या रचनेसाठी काय शब्द आहे?
- 1) वृद्ध लोकसंख्या
  - 2) तरुण लोकसंख्या
  - 3) पिरॅमिड-आकाराची लोकसंख्या
  - 4) स्थिर लोकसंख्या
- 15 अलीकडील लोकसंख्याशास्त्रीय आकडेवारीनुसार भारतातील लोकसंख्येचे सरासरी वय किती आहे?
- 1) 25 वर्षे
  - 2) 29 वर्षे
  - 3) 32 वर्षे
  - 4) 36 वर्षे

Q.2.टीपा लिहा. (चार पैकी कोणतेही तीन).

१५

- 1 जगातील दाट लोकसंख्येचे प्रदेश
- 2 लोकसंख्येच्या वितरणावर परिणाम करणारे सामाजिक घटक
- 3 जननदरावर प्रभाव टाकणारे अप्रत्यक्ष सामाजिक घटक
- 4 वयोरचनेच्या अभ्यासाचे महत्त्व

Q.3.थोडक्यात उत्तरे लिहा. (चार पैकी कोणतेही तीन) .

१५

- 1 लोकसंख्येच्या वितरणावर परिणाम करणारे आर्थिक व सांस्कृतिक घटक स्पष्ट करा
- 2 स्थलांतराचे परिणाम थोडक्यात स्पष्ट करा.
- 3 अवलंबन भार म्हणजे काय? अवलंबन भाराची थोडक्यात माहिती द्या.
- 4 वयोरचनेवर परिणाम करणाऱ्या घटकांचे विवेचन करा.

Q.4.सविस्तर उत्तर लिहा. (दोन पैकी एक) .

१५

- 1 अतिरिक्त लोकसंख्या म्हणजे काय? अतिरिक्त लोकसंख्येची वैशिट्ये सांगून त्याचे गुण-दोष स्पष्ट करा.
- 2 जननवर परिणाम करणाऱ्या घटकांची थोडक्यात चर्चा करा.

*****

Model Answer Paper

B.A. (SEM/CR) CBCS Part-III Semester-V Examination: Oct/Nov.-2023
Geography (Optional) Paper-IX
GEOO9: Population Geography

Day and Date: Friday, 01/12/2023
Time: 2.30 PM To 4.30 PM

Total Marks: 60

Q.1.खाली दिलेल्या पर्यायांपैकी योग्य पर्याय निवडा.

१५

1 जगातील कोणत्या प्रदेशात अलिकडच्या वर्षांत लोकसंख्या वाढीचा दर सर्वाधिक आहे?

- 1) युरोप   2) आशिया   3) उत्तर अमेरिका   4) आफ्रिका

Option 4

2 कोणता घटक प्रामुख्याने जगाच्या लोकसंख्येचे वितरण ठरवतो?

- a) आर्थिक विकास   b) नैसर्गिक संसाधने   c) हवामान   d) सरकारी धोरणे

Option 3

3 जगाच्या लोकसंख्येच्या वितरणावर कोणत्या घटकाचा परिणाम होतो:

- 1) फक्त जन्मदर   2) फक्त मृत्यू दर
3) जन्म आणि मृत्यू दोन्ही   4) सरकारी नियम

Option 3

4 नवीन उपलब्ध आकडेवारीनुसार कोणत्या देशाचा लोकसंख्या वाढीचा दर सर्वाधिक आहे?

- 1) जपान   2) नायजेरिया
3) रशिया   4) जर्मनी

Option 2

5 भूतकाळात भारताच्या उच्च लोकसंख्या वाढीचे प्राथमिक कारण काय होते ?

- 1) उच्च इमिग्रेशन दर   2) कमी जन्मदर   3) उच्च जन्मदर   4) कठोर सरकारी धोरणे

Option 3

6 जन्मदर काय आहे?

- 1 लोकसंख्येतील 1,000 लोकांमागे जन्मलेल्यांची संख्या
2 लोकसंख्येतील प्रति 100 लोकांच्या जन्माची संख्या
3 दिलेल्या क्षेत्रातील गर्भवती महिलांची टक्केवारी
4 देशातील एकूण जन्मांची संख्या

Option 1

7 खालीलपैकी कोणता सामाजिक घटक जन्मदरावर परिणाम करू शकतो?

- 1 आरोग्य सेवा प्रवेश   2 कुटुंबाच्या आकाराबद्दल सांस्कृतिक दृष्टीकोन
3 कुटुंब नियोजनाबाबत सरकारची धोरणे   4 वरील सर्व

Option 4

8 नवीनतम उपलब्ध डेटानुसार भारतातील अंदाजे कूड डेथ रेट (CDR) किती आहे?

- 1 प्रति 1,000 लोकसंख्येमागे 5   2 प्रति 1,000 लोकसंख्येमागे 7
3 प्रति 1,000 लोकसंख्येमागे 10   4 प्रति 1,000 लोकसंख्येमागे 12

Option 2

9 माता मृत्यू दर (MMR) काय मोजते?

- 1 पुनरुत्पादक वयातील महिलांमध्ये मृत्यू दर
2 प्रति 1,000 जिवंत जन्मांमागे बाळंतपणादरम्यान मृत्यू झालेल्यांची संख्या
3 संसर्गजन्य रोगांमुळे मृत्यूचे प्रमाण
4 लोकसंख्येतील एकूण मृत्यू दर

Option 2

10 जागतिक स्थलांतर आव्हानांना तोंड देण्यासाठी आणि देशांमधील सहकार्य सुलभ करण्यासाठी कोणती आंतरराष्ट्रीय संस्था महत्त्वाची भूमिका बजावते?

- 1 जागतिक आरोग्य संघटना (WHO)
- 2 आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी (IMF)
- 3 इंटरनॅशनल ऑर्गनायझेशन फॉर मायग्रेशन (IOM)
- 4 संयुक्त राष्ट्र शैक्षणिक, वैज्ञानिक आणि सांस्कृतिक संघटना (UNESCO)

Option 3

11 कोणता प्रदेश ऐतिहासिकदृष्ट्या असंतुलित लिंग गुणोत्तरासाठी ओळखला जातो, विशेषतः मुलांच्या पसंतीमुळे?

- 1 उत्तर अमेरीका
- 2 युरोप
- 3 दक्षिण आशिया
- 4 उप-सहारा आफ्रिका

Option 3

12 वाचन आणि लिहिण्यास असमर्थता याला कोणती संज्ञा आहे?

- 1 निरक्षरता
- 2 असंख्यता
- 3 अक्षमता
- 4 अज्ञान

Option 1

13 भारत सरकारने ग्रामीण भागात साक्षरता आणि शिक्षणाला चालना देण्यासाठी कोणता उपक्रम सुरू केला?

- 1 ऑपरेशन एज्युकेट
- 2 सर्व शिक्षा अभियान
- 3 प्रकल्प प्रबोधन
- 4 ग्रामीण साक्षरता अभियान

Option 2

14 वेगवेगळ्या वयोगटातील लोकांचे तुलनेने समान वितरण असलेल्या लोकसंख्येच्या रचनेसाठी काय शब्द आहे?

- 1) वृद्ध लोकसंख्या
- 2) तरुण लोकसंख्या
- 3) पिरॅमिड-आकाराची लोकसंख्या
- 4) स्थिर लोकसंख्या

Option 3

15 अलीकडील लोकसंख्याशास्त्रीय आकडेवारीनुसार भारतातील लोकसंख्येचे सरासरी वय किती आहे?

- 1) 25 वर्षे
- 2) 29 वर्षे
- 3) 32 वर्षे
- 4) 36 वर्षे

Option 2

Q.2.टीपा लिहा. (चार पैकी कोणतेही तीन).

१५

1 जगातील दाट लोकसंख्येचे प्रदेश

Ans:

2 लोकसंख्येच्या वितरणावर परिणाम करणारे सामाजिक घटक

Ans:

3 जननदरावर प्रभाव टाकणारे अप्रत्यक्ष सामाजिक घटक

Ans:

4 वयोरचनेच्या अभ्यासाचे महत्त्व

Ans:

Q.3.थोडक्यात उत्तरे लिहा. (चार पैकी कोणतेही तीन) .

१५

1 लोकसंख्येच्या वितरणावर परिणाम करणारे आर्थिक व सांस्कृतिक घटक स्पष्ट करा

Ans:

2 स्थलांतराचे परिणाम थोडक्यात स्पष्ट करा.

Ans:

3 अवलंबन भार म्हणजे काय? अवलंबन भाराची थोडक्यात माहिती द्या.

Ans:

4 वयोरचनेवर परिणाम करणाऱ्या घटकांचे विवेचन करा.

Ans:

Q.4.सविस्तर उत्तर लिहा. (दोन पैकी एक) .

१५

1 अतिरिक्त लोकसंख्या म्हणजे काय? अतिरिक्त लोकसंख्येची वैशिट्ये सांगून त्याचे गुण-दोष स्पष्ट करा.

Ans:

2 जननवर परिणाम करणाऱ्या घटकांची थोडक्यात चर्चा करा.

Ans:

*****